

Het Schrijvertje

IVN Roermond e.o.

Zomer 2014

Jaargang 24, nummer 3

BELEEF DE NATUUR!

Van de redactie

Door Frans Hendriks

En weer ligt er een nieuw Schrijvertje voor u. Dit keer het zomernummer en alweer het derde exemplaar in het nieuwe jasje. We merken aan de inzendingen dat niet alleen ons enthousiasme groot is. De hoeveelheid is erg naar onze tevredenheid. Ook over de inhoud valt alleen maar positiefs te melden. Wederom complimenten voor de schrijvers. Het kan voorkomen dat u een artikel uit Het Schrijvertje ook in De Natuurgids tegen gaat komen. Dat komt omdat de redactie van onze provinciale uitgave verzocht heeft om dit te kunnen doen. Natuurlijk alleen ná toestemming van de schrijver.

Tijdens de jaarvergadering heeft de toen aftredende penningmeester, Piet Heijnen, uitgebreid stilgestaan bij de uitgaven en inkomsten van onze afdeling. Zo ook bij de financiën van Het Schrijvertje. Met trots kunnen wij melden

dat we ondanks de nieuwe, luxere gestalte, het blad niet zwaarder drukt op onze beurs dan de oude uitgave. Dat komt omdat Editoo, het bedrijf dat het print, zich helemaal richt op uitgaves zoals de onze. Maar het komt ook omdat we adverteerders/sponsors hebben. Zij maken het mogelijk dat we ons blad op deze manier kunnen uitgeven. Een "dank jullie wel!" is hier op z'n plaats.

Wat wij overigens van u willen weten is of Het Schrijvertje bij iedereen aankomt en of het ongeschonden is. We hebben signalen gekregen dat het niet altijd goed gaat. Laat het ons weten via een mail aan hetschrijvertje@ivnroermond.nl. Rest ons u allemaal een fijne en natuurrijke zomer toe te wensen.

Kopij voor ons herfstnummer s.v.p. inleveren vóór 20 aug.

Inhoudsopgave

- 2 - Van de redactie
- 3 - Woordje van de voorzitter
 - Paddenstoelencursus
- 4 - Vlinderwerk Weerterbos
- 6 - Sjalalalie
 - Bestuursleden gezocht
- 7 - Hoe heeft de mierenleeuw zich over de wereld verspreid?
- 9 - Natuurprikkel (column)
 - Aankondiging cursus Landschapsgids
- 10 - Activiteitenkalenders
- 11 - Richtlijnen voor het oprichten van een werkgroep
- 13 - De ransuil in het Leudal
- 15 - Het monitoren van nachtvlinders
- 18 - Noorderlicht
- 19 - Sarsven en De Banen
- 20 - Werkgroepen

Nummer 96, juli 2014, foto voorpagina: Zomer, Frans Hendriks, panorama hierboven Joost Geraets

Redactie: Freek Kohl, Frans Hendriks, Laur Lennards, Frank Heinen. **Vormgeving:** Léon Goossens. **Techniek:** Joost Geraets. **Print:** Editoo B.V. - www.editoo.nl
Kopij sturen naar hetschrijvertje@ivnroermond.nl

Colofon

IVN afdeling Roermond e.o.

Secretariaat: p/a Beatrixlaan 18
6051 NA Maasbracht

Website: www.ivnroermond.nl

Webmaster: webmaster@ivnroermond.nl

Ledenadministratie: ledenadministratie@ivnroermond.nl

Bankrekening: NL18 RABO 0135 8373 67

Contributie 2014: €13,50 per jaar

Collectief abonnement op de Natuurgids: €15,50 per jaar

Bestuur

Voorzitter: Mevr. M.J.H. Straver
marjan.straver@ivnroermond.nl
0475 318181

Secretaris: Mevr. H. Verhagen
riky.verhagen@ivnroermond.nl
0475 464767

Penningmeester: Mevr. L. Welters
lily.welters@ivnroermond.nl
0475 464504

Bestuurslid: Dhr. R. Snijders
ruud.snijders@ivnroermond.nl
0475 476909

Woordje van de voorzitter

Door Marjan Straver

In deze derde uitgave van het vernieuwde Schrijvertje wil ik het één en ander toelichten over het nieuwe ledenbeleid van het IVN.

Waarom een nieuw landelijk ledenbeleid?

Op dit moment zijn er IVN afdelingen met lokale leden, basisleden of regionale leden. Zij zijn wel lid van een afdeling, maar zijn niet landelijk geregistreerd. Dit gaat veranderen: alle leden worden landelijk geregistreerd. Dus we worden allemaal lid van een afdeling én we worden lid van de landelijke organisatie IVN. Niet vreemd, iedere voetbalvereniging is lid van KNVB.

Uiteraard heeft dit financiële consequenties. Ieder IVN lid betaalt contributie en de afdeling betaalt per lid een afdracht aan de landelijke organisatie IVN. De afdracht is nu € 8,65 per persoon per jaar.

IVN Roermond e.o. heeft tot nu toe naast landelijk aangeelde leden ook lokale leden. Vanaf heden is het beleid van onze afdeling dat lokale leden, net als iedereen, ook lid gaan worden van de landelijke organisatie IVN. Onze afdeling zal dan meer afdracht gaan betalen aan de landelijke organisatie. Uiteraard kan dat niet in één keer. Om de overgang soepel te laten verlopen is er een financiële overgangsregeling getroffen waar wij als afdeling gebruik van gaan maken.

Tijdens de ALV 2015 zal het bestuur een voorstel presenteren voor wat betreft het contributiebeleid van onze afdeling in de komende jaren.

De voordelen van het landelijk lidmaatschap op een rijtje:

- het verzorgen van landelijke publiciteit
- ondersteuning van de afdeling via de provinciale consulent
- mogelijkheid tot deelname aan landelijke ledendagen
- alle leden zijn bij het uitvoeren van een IVN activiteit WA verzekerd
- beschikking over veel cursusmateriaal
- je ontvangt 4x per jaar het informatieve IVN ledenmagazine Mens en Natuur
- een moderne website en ondersteuning bij onderhoud en beheer van de site
- een eenduidig beeld naar buiten
- service en informatie via de IVN Servicedesk
- participatie bij landelijke activiteiten zoals campagnes, het IVN Cursushuis, de jongerenorganisatie Woesteland, etc.

Uitgangspunt voor het nieuwe ledenbeleid:

Leden sluiten zich zowel lokaal als op landelijk niveau aan bij het IVN. Bijna alle IVN-ers zijn lid van een afdeling, maar allemaal zijn we lid van de landelijke organisatie IVN.

Er zijn nog andere categorieën leden:

- lokale ereleden
- jeugdleden en
- huisgenootleden

Dit blijft zo: maar ook zij zijn allen lid van IVN.

Samen zijn we sterk en hebben we een luide stem naar de maatschappij

Paddenstoelencursus

Door René Horsten

We hebben Twan Brouwers bereid gevonden om voor onze afdeling in het najaar een korte paddenstoelencursus te verzorgen.

Juist in het najaar kunnen we weer gaan genieten van deze natuurwondertjes, want dat zijn paddenstoelen; en het is dan mooi als we er wat meer over weten.

Tijdens de cursus gaan we in op wat paddenstoelen zijn, hoe de opbouw is en hoe belangrijk ze zijn in de kringloop van de natuur.

We krijgen ook handige tips hoe je paddenstoelen kunt determineren en we gaan in kleine groepjes de determinatie uitvoeren.

De cursus zal bestaan uit 2 theorielessen op dinsdagavond 16 september en 30 september en 1 buitenles op zaterdagochtend 4 oktober.

De theorielessen zijn van 19.30u tot 22.00u en worden gegeven in Gemeenschapshuis 't Leuke, Leukenstraat 6, 6099 AR Beegden.

Grote oranje bekerzwam, foto Hermien Hendrikx

Het cursusgeld bedraagt € 13 (incl. cursusmateriaal) voor leden en € 18 voor niet-leden.

Het aantal deelnemers is beperkt tot max. 25 personen.

Je dient je vooraf aan te melden voor de cursus bij René Horsten via rene.horsten@ivnroermond.nl

Leden hebben tot 20 juli voorrang bij de inschrijving.

Vlinderwerk Weeterbos

Door Harrie Vossen, vlinderwacht Weeterbos

In dit artikel betreft het begrip 'Vlinderwerk' het door vrijwilligers uitgevoerde beheerwerk voor het behouden en verbeteren van het leefgebied van vlinders in het Weeterbos.

Hoe het begon...

In het voorjaar van 2002 heb ik deelgenomen aan een workshop die was opgezet door de Vlinderstichting in samenwerking met het Limburgs Landschap. Doel van deze workshop was om vrijwilligers te werven, zogenaamde Vlinderwachten, die zich wilden inzetten voor educatie, gericht onderzoek en het uitvoeren van beheerwerk voor vlinders.

Vanaf 1992 tel ik de monitoringroute De Hollander, aan de rand van het natuureservaat De Zoom. Met andere vrijwilligers heb ik in dit reservaat veel beheerwerk uitgevoerd voor vlinders. In 2002 ben ik daarbij Vlinderwacht geworden in het Weeterbos. Mijn plan was om hier met vrijwilligers beheerwerk uit te gaan voeren voor het behouden en verbeteren van het leefgebied voor vlinders. Vele jaren heb ik in het Weeterbos vogelonderzoek verricht voor SOVON. Ook heb ik me altijd ingezet voor de bescherming van roofvogels. Ik ken het gebied bijzonder goed en het viel me op dat poelen gingen verlanden en de randzones door bosvorming dichtgroeiden. Dit was een reden om met de IVN-vuttersgroep poelen te adopteren voor onderhoud. Tijdens de vogelinventarisatie viel me verder op dat er weinig gericht beheerwerk werd uitgevoerd voor de vlinders. Hiervoor moest nog veel werk worden uitgevoerd en in onderstaand publicatie zal ik mijn aanpak toelichten.

Hoe en waar beginnen met het Vlinderwerk was de volgende vraag. Met uitzondering van onderzoekgegevens van Frank Raemakers was er van het Weeterbos weinig informatie over vlinders beschikbaar. In het themanummer van het NHG van december 2002 over het Weeterbos las ik een artikel van Frank Raemakers. Hierin stond veel informatie over vliegplekken waar hij bonte dikkopjes en spiegelikkopjes had gezien. Behalve voor deze twee zeldzame soorten was ik gefascineerd en vol bewondering voor de

IJsvogelvlinder

kleine ijsvogelvlinder en koos deze als derde doelsoort. Het massaal voorkomen van de kamperfoelie, de voedselplant van de rups van deze vlinder, was mij goed bekend in het Weeterbos. Dit waren dus duidelijke uitgangspunten om gericht beheer uit te gaan voeren voor deze drie soorten. Dat andere soorten vlinders en insecten zouden gaan 'meeliftten' op het succes van het uitgevoerde werk was mij genoegzaam bekend. Werkplannen werden door mij opgesteld en het overleg hierover ging via een korte lijn. Alles kon rechtstreeks overlegd en afgesproken worden met boswachter Jos Berends van stichting Het Limburgs Landschap. Een enthousiaste boswachter, met niet alleen een zeer grote terreinkennis, maar ook met een warm hart voor de vlinders. Jos is een man die met mensen kan en wil samenwerken en veel waardering heeft voor vrijwilligerswerk.

Inzet vrijwilligers...

In het najaar van 2002 ben ik met de vuttersgroep gestart met het Vlinderwerk aan de Grasdijk in het Weeterbos. In de daaropvolgende jaren hebben we in samenwerking met het IKL gewerkt met diverse groepen. In maart 2003 het eerste grotere project met 184 jongeren van de Philips van Horneschool uit Weert. Het meest grootschalige werk werd uitgevoerd in het voorjaar van 2005. Vijf opeenvolgende dagen is er als teambuildingsactiviteit gewerkt met 150 werknemers van Pro-Rail. Verder is er gewerkt door Scouting en groepen van Jong Nederland, de Natuurwerkgroep Nederweert, de Vlinderwerkgroep en de IVN Venel en Vuttersgroep. Daarnaast hebben veel jongeren in het kader van hun maatschappelijke stage meegewerkt, terwijl we ook hulp hebben gehad van basisschoolgroepen, jongeren met beperkingen en nog andere groepen. Het zou te ver voeren om al deze uitgevoerde werkzaamheden nader toe te lichten.

Bospaden en randzones van bospaden werden opgeschoond. Hier konden de vlinders zich nu weer opwarmen doordat de zon weer tot op de bodem kon komen. Nectarplanten voor de vlinders en voedselplanten voor de rupsen konden er tot ontwikkeling komen.

Voor al het uitgevoerde werk, en ook bij de daarna nog uitgevoerde werkzaamheden, hebben we steeds het in bruikleen verkregen gereedschap van de stichting IKL ter beschikking gehad.

Met de Vlinderwerkgroep hebben we de doelsoorten en de mogelijk nieuw geschikte leefgebieden in kaart gebracht. Vervolgens werd hier Vlinderwerk uitgevoerd en zijn de ontwikkeling en resultaten door deze groep gevolgd en uitgewerkt in stippenkaarten.

Het is allemaal zo snel gegaan!!

Toen ik in 2002 een overzicht had gemaakt voor het vergroten van open plekken, het opschonen en verbreden van bospaden en het realiseren van nieuwe vlinderpaden, dacht ik aan 'een tienjarenplan'. Al deze plannen, en zelfs nieuw ingevoerde plannen, waren eind 2008 allemaal gerealiseerd. Dit mede dankzij de inzet van de vele honderden

vrijwilligers. Met de vuttersgroep zijn we voor de vlinders steeds blijven werken in het Weerterbos. We hebben nog veel bospaden open gemaakt en open plekken gerealiseerd in het bos waar het moeilijk werken was voor grote groepen vrijwilligers. Verder werd en wordt er nog steeds door de vuttersgroep veel nazorgwerk uitgevoerd.

Hoe reageren de vlinders?

Wat we zeker weten is dat het aantal kleine ijsvogelvlinders enorm in aantal is toegenomen. Dit betreft dan de trajecten waar ze jaarlijks zijn gekarteerd. Maar verder zagen we dat de vlinders zich door het gehele bosgebied verspreiden. We kunnen nu met zekerheid zeggen dat er in het Weerterbos een goede, levensvatbare, populatie van deze soort

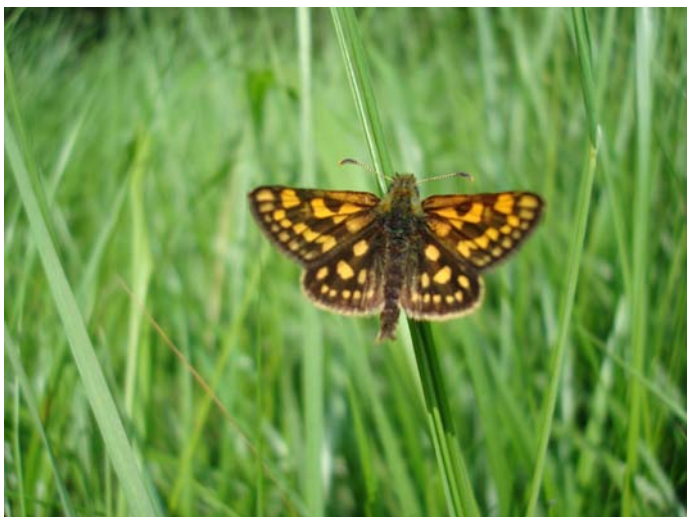

Spiegeldikkopje

aanwezig is. Deze mobiele vlinder heeft veel profijt gehad van het door vrijwilligers uitgevoerde werk. Anderzijds zullen de door het Limburgs Landschap uitgevoerde dunningen ook een positieve ontwikkeling van de kamperfoelie tot gevolg hebben gehad.

Ook het spiegeldikkopje laat een verrassende positieve ontwikkeling zien. Na een koudeperiode in mei 2005 ging het bijzonder slecht met deze soort. In het natuurreservaat De Zoom zijn ze hierna niet meer gezien en ook in de Groote Peel werden er ook maar heel weinig meer gezien. Maar in het Weerterbos bleek dat niet het geval. In de twee kerngebieden en elders in het Weerterbos worden er ieder jaar meer vlinders geteld.

*Gelukkig in 2013 ook een licht herstel in de Groote Peel.

Bont dikkopje

We tellen ieder jaar ook meer bonte dikkopjes en zagen ze vooral in aantal toenemen op de door ons open gemaakte bospaden. Ze volgde als het waren ons uitgevoerde werk. Wel een dip na het koude voorjaar van 2012, maar in 2013 weer een herstel.

Dankbaar werk

Niet alleen vlindersoorten maar ook andere insecten zullen zeker profijt hebben van het uitgevoerde beheer. Ze profiteren van het voor de zeldzame soorten uitgevoerde beheerswerk. Via onderzoek weten we dat er op een aantal verbindingspaden nieuw leefgebied voor veel vlindersoorten is ontstaan zodat deze in aantal zijn toegenomen. Bovendien maken de vlinders volop gebruik van de openge maakte 'verbindingspaden'. Op plekken waar kamperfoelie staat en waar nooit eerder kleine ijsvogelvlinders waren

foto's Piet van Nieuwenhoven

gezien, werden ze na het realiseren van nieuwe verbindingspaden wel waargenomen. Ook voor het spiegeldikkopje en bont dikkopje zijn deze verbindingspaden belangrijk om zich te vestigen in nieuw geschikt gemaakt leefgebied. Het mag dus wel duidelijk zijn dat vrijwilligerswerk van groot belang kan zijn voor het behoud van onze nog altijd prachtige natuur.

Sjalalalie

Door Huug Stam

Onder deze titel verscheen een zeer lezenswaardig artikel in De Volkskrant van 20 februari j.l. "In de stad krioelt het van de vogels. Jip Louwe Kooijmans, Amsterdams stads-vogelaar, schreef een boek over waarom de gierzwaluw in de arbeiderswijk huist en de tiftjaf zegt: "Doe mij maar Oud-Zuid."

Het betreffende boek 'Stadsvogels in hun domein' is een uitgave van KNNV in samenwerking met Vogelbescherming Nederland. Het is niet alleen prettig leesbaar en voorzien van goede illustraties, maar ook erg nuttig. Het boek is goed te gebruiken om maatregelen voor natuurbescherming in te voeren dan wel zich hiervoor in te zetten. Niet in de laatste plaats richting de gemeente.

Jip onderscheidt 63 stadssoorten die hij niet onderverdeelt in families, maar in gildes. Dit zijn huizenbroeders, (half) hollenbroeders, struikvogels, boomvogels, park- & tuinvogels, water- en moerasvogels en tenslotte pioniers. In welk gilde een vogel wordt opgenomen wordt voornamelijk bepaald door het broedbiotoop en de nestplaats. Als voorbeeld neem ik het gilde van struikvogels. Hierin zijn de winterkoning, heggenmus en fitis ondergebracht. Zij zoeken hun nestplaats overwegend in struiken. Vervolgens worden beschermingsmaatregelen beschreven:

- Plant als afwijking op het standaardbeheer meer struiken en ondergroei;
- Kies voor inheemse planten en geef spontane opslag van struikgewas de kans om te volgroeien;
- Bewoners kunnen hun schutting laten begroeien met klimplanten als klimop of bruidssluier.

Het zal duidelijk zijn dat je afhankelijk van je woonsituatie zelf maatregelen kunt nemen.

Het broedbiotoop en de nestplaats wordt in sterke mate bepaald door het type woonwijk. Wijken zijn te karakteriseren naar ouderdom, type bebouwing, openheid en de ligging in Nederland. Er wordt onderscheid gemaakt in negen verschillende woonwijken namelijk stadspark, bedrijventerein, moderne nieuwbouw, VINEX en stedelijke vernieuwing, het nieuwe bouwen, uitbreidingswijk, arbeiderswijk en tot slot historische kern.

Als voorbeeld nemen we de arbeiderswijk. Deze wordt onder meer gekenmerkt door een regelmatig stratenpatroon, geen voortuinen en hoogstens aan één straatzijde bomen. De huizen zijn meestal twee of drie verdiepingen hoog. Er is weinig ruimte voor groen. Arbeiderswijken grenzen aan de historische kern en worden doorgaans

volledig omringd door nieuwere wijken. Wat variatie betreft is de arbeiderswijk de meest vogelarme wijk. De kleine binnentuinen en plantsoentjes bieden echter toch kansen voor struikvogels. De arbeiderswijk is echter veel belangrijker voor huizenbroeders zoals de gierzwaluw en huismus.

Onder kenmerkende vogelsoorten volgt een beschrijving van de verschillende soorten. Als voorbeeld uit het gilde struikvogels de heggenmus. "De heggenmus bewoont struwelen in een breed scala aan landschappen. De soort leeft in natuurgebieden als de duinen, in boerderijbosjes in het agrarisch cultuurlandschap en in steden. De heggenmus haalt de hoogste aantallen binnen het stedelijk gebied. [...] In tegenstelling tot roodborst en winterkoning zijn de aantallen in stadsparken lager dan in woonwijken."

Door onderzoek weet men welke soorten in welke hoeveelheden we in een bepaalde situatie mogen verwachten. Indien de feitelijke situatie hiervan afwijkt, dient men zich af te vragen hoe dit komt.

Voor de wijze van onderzoek en beschrijving van andere aspecten verwijs ik naar het boek 'Stadsvogels in hun domein'. Sjalalalie.

Bestuursleden gezocht lets voor jou?

Sinds het aftreden van Piet Heijnen als bestuurslid is het bestuur op zoek naar nieuwe bestuursleden. Een oproep aan alle leden: jong of senior, man of vrouw, ervaren of onervaren.

Lijkt het je wat om als bestuurslid vorm te geven aan de toekomst van IVN Roermond e.o.? Wil je meer informatie of ken je iemand die je geschikt vindt om bestuurslid te worden, laat het ons weten. Neem contact op met Marjan Straver (marjan.straver@ivnroermond.nl) of met Rikie Verhagen (rikie.verhagen@ivnroermond.nl)

Functie-inhoud

Als bestuurslid ben je mede verantwoordelijk voor de gang van zaken bij IVN Roermond e.o. Samen met overige leden van het bestuur bepaal je de koers van onze vereniging en ben je onderdeel van een leuk team bestuursleden. Het bestuur kan terugvallen op de inzet van de diverse werkgroepen en commissies.

Tijdsbesteding

De tijd die je mag inzetten hangt helemaal af van de afspraken die in het bestuur worden gemaakt én van je eigen keuze. Gemiddeld zijn er 10 bestuursvergaderingen per jaar.

Wie zoeken we?

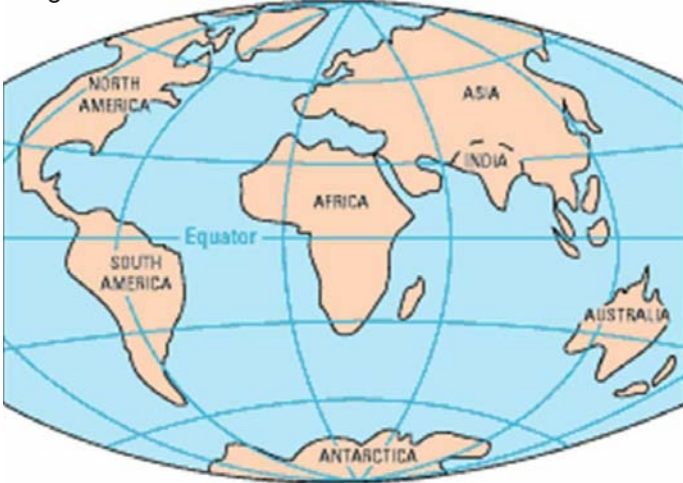
We zoeken bestuursleden die affiniteit hebben met onze vereniging. Nieuwe bestuursleden hoeven geen bijzondere kennis te hebben van natuur en milieu en hoeven niet perse al jarenlang lid te zijn van IVN Roermond e.o. Ook kersverse leden zijn welkom!

Namens het bestuur, Marjan Straver (0475 – 318181)

Hoe heeft de mierenleeuw zich over de wereld verspreid?

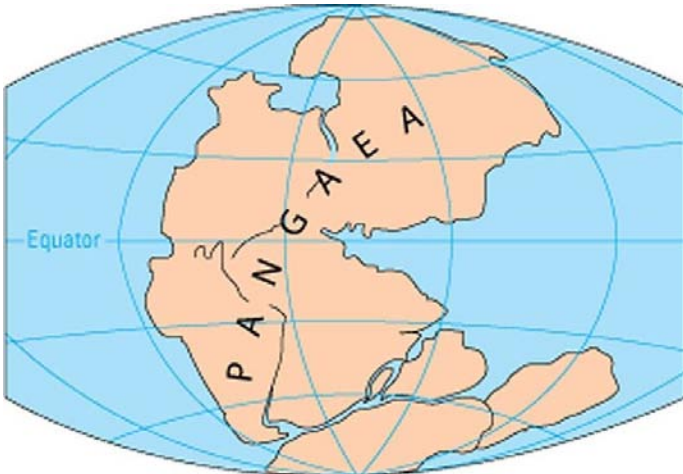
Door José Daniels-Creemers

Hoe is het mogelijk dat de mierenleeuw zich bijna over de hele wereld in zandbiotopen heeft verspreid? Hoe heeft hij dat gedaan?

Kruipend over het land misschien? Maar er liggen oceanen tussen de continenten? Zwemmend over de oceaan is ook geen optie, want de mierenleeuw kan niet eens zwemmen. Misschien hebben de volwassen dieren over de oceaan gevlogen, maar ook dat halen zij niet. Het volwassen insect is sowieso een slechte vlieger. Het blijft toch een vreemd gegeven dat de mierenleeuw bijna overal op de aarde voorkomt. De vraag blijft: "Hoe heeft de mierenleeuw zich dan wel over de wereld verspreid?"

Hiervoor moeten wij ver terug gaan in de geschiedenis, zo'n 210 tot 250 miljoen jaar geleden.

In die tijd was er één groot supercontinent, Pangea genaamd. Hierdoor konden de dieren zich gemakkelijk over het hele supercontinent verspreiden. Met het uit elkaar drijven van de continenten dreven de dieren met de continenten mee. In elk geval moet de mierenleeuw al geleefd hebben nog voordat Pangea zich splitste. Zodoende is hij bijna over de hele wereld vertegenwoordigd.

Wanneer je bedenkt dat de moderne mens, *Homo sapiens sapiens*, ca. 200.000 jaar geleden in Afrika verscheen, dan is 210 tot 250 miljoen jaar geleden eigenlijk moeilijk te bevatten.

De mierenleeuw had zich toen al geëvolueerd. Wanneer je de fossielen goed bekijkt dan moet je concluderen dat de mierenleeuw niet veel veranderd is. Je kunt met recht zeggen dat de mierenleeuw een levend fossiel is.

Echter niet alle mierenleeuwsoorten graven valkuilen. De meeste soorten bouwen zelfs geen vallen. Zij leven oppervlakkig onder het zand verborgen. Hier wachten zij, zonder een valkuil, te graven op een nietsvermoedende voorbij komende prooi, die zij dan met hun kaken vast grijpen en leeg zuigen. Over het gedrag van mierenleeuwen, die geen valkuilen graven is weinig bekend. Dit komt, omdat zij natuurlijk veel moeilijker te observeren zijn. Deze mierenleeuwen hebben geen vallen, waardoor hun aanwezigheid opvalt.

In ons land zijn veel specifieke droge zandbiotopen vernietigd. Zelfs in de berm vind je nauwelijks nog open zandige plekken. Alles moet netjes begroeid en aangeharkt zijn. Verder wordt de hele ruimte benut door infrastructuur, bebouwing, agrarische gronden, etc.. De mierenleeuw is dan wel bijna over de hele wereld verspreid, maar het is juist heel interessant en ook erg spannend om ook in directe omgeving met je eigen ogen te zien hoe een larve van de mierenleeuw in een open zandige plek een valkuil graaft en heel geraffineerd een prooi vangt.

Mierenleeuw, foto Olaf op den Kamp

Wie is bereid om foto's over de mierenleeuw beschikbaar te stellen? Uiteraard wordt uw naam erbij vermeld. Ik ben op zoek naar afbeeldingen van de buikzijde van de larve van de mierenleeuw waarbij de zes poten duidelijk zichtbaar zijn. Verder zoek ik macro-opnames van de zuigkaken, de larve, cocon, valkuilen en het volwassen insect. Alvast bedankt!

Bronnen:

- Johannes Gepp: Ameisenlöwen und Ameisenjungfern, 3., Neubearbeitete Auflage, Die Neue Brehm-Bücherei Bd. 589 (2010).
- Heiko Bellmann, Klaus Honomichl Jacobs / Renner Biologie und Ökologie der Insekten, 4. Auflage, Elsevier/ Spectrum Akademischer Verlag (2007).
- Morning Earth, <http://www.morning-earth.org/Graphic-E/BIOSPHERE/Bios-Pr-Tectonic.html>

Foto Rooijmans in Budel Ook jouw Swarovski dealer...

www.fotorooijmans.nl

SWAROVSKI OPTIK

Foto Rooijmans - Markt 10 - 6021 CD - Budel

VanHoutum

Sinds 1935 produceert Van Houtum hygiënepapier in Swalmen. Mens- en milieuvriendelijk werken en produceren zijn centrale waarden binnen het bedrijf. Deze zijn vertaald naar 'People, Planet en Profit'. Het is de ambitie van Van Houtum om de bedrijfsvoering volledig 'Cradle to Cradle' in te richten.

Enkele erkenningen:

www.vanHoutum.nl

Satino Black

© IVN Roermond e.o.

© IVN Roermond e.o.

© IVN Roermond e.o.

Enkele nieuwe
inzendingen voor...

© IVN Roermond e.o.

© IVN Roermond e.o.

... de
Groene Camera Trofee 2014

Natuurprikkels

Door Pieter Brouwer

Met grote ogen keek ze de wereld in. Ze was natuurlijk nog maar een baby van enkele weken oud, maar het leek alsof er ongeloof en verbazing in die blik zat. Ze zag nog niet goed, maar ze richtte zich al op licht en donker en contrasten. Nu, enkele weken later, kan ze ook dingen (zoals mijn blij gezicht) volgen, en ze huult boos als het mobile boven haar is uitgedraaid. Ik merk dat ze heerlijk rustig wordt als ik haar naar buiten de tuin in breng, dragend in mijn armen, met haar gezicht naar boven. Vooral de gouden regen en andere boompjes in onze tuin werken betoverend. Vol overgave staart ze dan naar de licht waaiende takken en blaadjes die speelse silhouetten vormen tegen de lichtblauwe hemel.

Ik moet terugdenken aan ruim drie jaar geleden, toen mijn zoontje als even oude baby zijn eerste lachjes aan de boomkruinen boven hem schonk vanuit de kinderwagen. Toen woonden we nog in de stad, in een flat, zonder tuin. Heel handig, die winkels zo dichtbij, maar het zat me toch dwars dat mijn zoontje in zo'n stenen landschap moest opgroeien: te veel kunstmatige prikkels, te weinig organische prikkels uit de natuur. Dat natuur en buitenzijn erg belangrijk is voor de ontwikkeling van baby's en kinderen, is meermaals gebleken uit onderzoek (zie voor een overzicht bijvoorbeeld het artikel *Childhood Development and Access to Nature 2009*, van Susan Strife en Liam Downey). De natuur biedt zowel genoeg patronen aan (zoals herhaling van blaadjes en patronen in vogelgeluiden) als organische afwijkingen, spanningen en variatie. Dat ook volwassenen nog kunnen genieten van deze combinatie van orde en spanning blijkt onder andere uit het concept van de Engelse landschapsarchitectuur, een organische reactie op de strakke, geometrische Franse stijl. De natuur werd daarbij gezien als een natuurlijk, organisch systeem waarop de mens als natuurlijk wezen reageerde met esthetisch genot.

Onderwijspedagoog Kees Both is een van de Nederlandse voorstanders van de toepassing van deze inzichten betreffende het nut van de natuur bij de ontwikkeling van kinderen. Hij richt zich daarbij op scholen en kinderopvang. Zo propageert hij natuurlijke speelplaatsen naar voorbeeld van de

Scandinavische Waldkindergärten en de Engelse Forest schools. Een van de ideeën daaruit wordt al steeds meer nagevolgd door scholen en in de kinderopvang, namelijk het idee dat slecht weer niet bestaat (alleen slechte kleding); er zijn al scholen en vormen van kinderopvang waarbij de kinderen altijd, ongeacht het weer, buiten spelen. Natuurlijk, ik heb ook vaak de neiging om mijn kinderen met regen binnen te houden, beschermend als je als ouders bent. Maar eigenlijk is dat niet logisch: verschillende vormen van weer moet je ook ervaren – en welk kind vindt het niet heerlijk om met laarzen in regenplassen te stampen? Mijn zoontje vindt het fantastisch als het waait. Dan begint hij te rennen en te lachen, en dan weet je weer waar de uitdrukking 'lekker uitwaaien' vandaan komt.

We hebben nu een tuin en een tweede kind. Mijn babydochter wordt er heerlijk rustig en mijn zoontje wil altijd wel 'tuinwerken' zoals hij het noemt. Zijn interesse gaat minder uit naar beestjes dan naar graafmachines; bij mij als kind was dat andersom. Maar een kind is een eigen persoon en dat moet je niet willen veranderen. Hij kan in elk geval met zijn speelgoedauto's wél heerlijk buiten in de natuur spelen, en daar gaat het om. En zo lang hij verzot is op uitgebloeide paardenbloemen, vind ik het best.

foto Pieter Brouwer

Aankondiging cursus Landschapsgids Midden-Limburg

Door Frans Hendriks

Na een ruime tijd van voorbereiding gaat eind augustus de cursus Landschapsgids Midden-Limburg van start. Een cursus die tot stand is gekomen door de regionale samenwerking van de afdelingen Steilrand, Baarlo-Maasbree, Meijel, Weert e.o. en onze afdeling. Het is een positieve ervaring geworden.

De introductiebijeenkomst vindt plaats op 26 augustus in 't Leuke in Beegden. In maar liefst tien zaterdagen krijgen de

deelnemers stof aangeboden door deskundige docenten om het landschap te kunnen "lezen" en te verklaren. Geologie, cultuurhistorie, toponiemen, didactiek en meer thema's, onderbouwd met geschreven materiaal, laten het een bijzondere cursus worden.

Zie voor meer informatie : www.ivncursusmiddenlimburg.nl
Daar vindt u ook het inschrijvingsformulier.

Activiteitenkalender juli t/m oktober 2014

Het jaarprogramma algemeen

Dinsdag 8 juli 2014

Lezing 'Vlinders in het Weeterbos' door Harrie Vossen
Aanvang: 19.30 uur
Plaats: Gemeenschapshuis 't Leuke, Leukenstraat 6, 6099 AR Beegden

Zondag 13 juli 2014

Vlinderexcursie in Weeterbos
Aanvang: 9.30 uur
Startpunt: café De Daatjeshoeve, Heugterbroekdijk 34, Nederweert
Gids: Harrie Vossen

Molenplas, foto Astrid Janissen

Zondag 20 juli 2014

'Wandel mee door de Natuurapotheek van de Molenplas', Stevensweert
Aanvang: 10 uur, duur ± 2,5 uur
Startpunt: Hompesche Molen, Bilt 1, 6107 AA Stevensweert
Gidsen: Eef Schoffelen en Rikie Verhagen

Zondag 17 augustus 2014

Natuur-/Cultuurwandeling, Roermond
Aanvang: 13.30 uur
Startpunt: café De Ster, Raadhuisstraat 13, Maasniel/Roermond
Gids: Fons van den Broek

Dinsdag 9 september 2014

Lezing: 'Voortplanting, een in- en ontspannende bezigheid' door Rini Kerstens
Aanvang: 19.30 uur
Plaats: Ontmoetingscentrum Minderbroederskerk, Minderbroederssingel 15F, 6041 GH Roermond

Zondag 21 september 2014

Nazomer excursie door De Doort, Echt
Aanvang: 10 uur, duur 2,5 uur
Startpunt: parkeerplaats Doorderweg, Echt
Gidsen: Eef Schoffelen en Rikie Verhagen

Dinsdag 7 oktober 2014

Lezing 'Roer als landschapsvormer' door Laurent Vanderheijden
Aanvang: 19.30 uur
Plaats: Ontmoetingscentrum Minderbroederskerk, Minderbroederssingel 15F, 6041 GH Roermond

Zondag 12 oktober 2014

Paddenstoelenexcursie, Beegderheide
Aanvang: 13.00 uur
Startpunt: parkeerplaats Defensieweg, bij kruising met Napoleonsbaan
Gids: Twan Brouwers

Zondag 26 oktober 2014

Excursie 'trekvoegels', De Meinweg, Herkenbosch
Aanvang: 9.00 uur
Startpunt: parkeerplaats spoorwegovergang Meinweg, Herkenbosch
Gids: Meinse van der Velde

Vogelwerkgroep

Zondag 7 september 2014

Koningssteen te Thorn.
8.00 uur Parkeerplaats Grote Hegge Thorn (Grootheggerlaan)

Zondag 5 oktober 2014

Nationaal park Meinweg te Roerdalen.
8.00 uur Parkeerplaats bezoekerscentrum Meinweg te Roerdalen.

Informatie: Jan Boeren tel. 0475-402524 of Meinse van der Velde tel: 06-13300436

Vogelwerkgroep, foto Frans Hendrikx

Plantenwerkgroep

Vrijdag 18 juli 2014

Sarsven (monitoring) Nederweert

19.00 uur, carpoolplaats*

19.15 uur, P-plaats "De Houtsberg" Banendijk Nederweert-Eind

Vrijdag 15 augustus 2014

Reigersbroek, Montfort

19.00 uur, carpoolplaats*

19.15 uur, p-plaats bij ingang camping Reigersbroek, Huisbongerdweg 55, 6065 CH, Montfort

Zaterdag 20 september 2014

Sarsven (monitoring) Nederweert

9.00 uur, carpoolplaats*

9.15 uur, P-plaats "De Houtsberg" Banendijk, Nederweert-Eind

Zaterdag 18 oktober 2014

Beylshof, Heythuysen

Paddestoelen

9.00 uur, carpoolplaats*

9.15 uur, bij info-bord Limburgs Landschap Schoorweg Heythuysen

Let op: *Carpoolplaats:

De carpoolplaats is de parkeerplaats van kasteeltje Hattem, Maastrichterweg 31, 6041 NZ Roermond.

Er wordt getracht om met zo weinig mogelijk auto's naar de excursieplaats te rijden.

Inlichtingen:

Paul Bergs 0475-330643

Harry Senden 0475-491987

Hermien Hendriks 0475-594340 / 06-13015190

De Speurneuzen

zomervakantie

zaterdag, 13 september 2014 - over de adder, begeleiders Alex en Kim

zaterdag, 11 oktober 2014 - over de gladde- en de ring-slang, begeleiders Carla en Helmich (onder voorbehoud)

Op bovengenoemde data komen de Speurneuzen om 14.00 uur bij elkaar in Brasserie IJgenweis op de Meinweg om van daaruit ons ding te doen!

Info Henk Smit 0475-581782 of 06-15410425,

e-mail : henkendorien@home.nl

Onze Speurneuzen, foto Henk Smit

Richtlijnen voor het oprichten van een werkgroep

Door het bestuur

Uiteraard juicht iedereen het toe wanneer er initiatieven zijn voor wat betreft het oprichten van nieuwe werkgroepen. Dit is mede bijzonder goed omdat wij daardoor nog beter in staat zijn om (nieuwe) leden te vinden en / of aan ons te binden.

Ten behoeve van een enigszins gestructureerde aanpak heeft het bestuur een aantal richtlijnen op een rijtje gezet voor het in het leven roepen van nieuwe werkgroepen voor IVN Roermond e.o.

Richtlijnen:

1. Er is een coördinator, tevens contactpersoon voor leden en bestuur.
2. De doelstellingen van de nieuwe werkgroep worden kenbaar gemaakt.
3. Bij de programmacommissie wordt het jaarprogramma van de werkgroep (toegankelijk voor leden) bekend gemaakt.
4. De nieuwe werkgroep presenteert zich bij de ALV.

5. De nieuwe werkgroep levert een artikeltje aan bij de redactie van Het Schrijvertje.

6. De nieuwe werkgroep levert een artikeltje aan bij de webmasters.

7. De nieuwe werkgroep verzorgt jaarlijks een activiteit (opgenomen in het algemene jaarprogramma) voor leden en niet-leden (inclusief een persbericht).

8. De nieuwe werkgroep heeft een duidelijke naam.

9. De nieuwe werkgroep is zelf verantwoordelijk voor de continuïteit.

Procedure:

- De op te richten werkgroep geeft het bestuur aan hoe zij aan punt 1 t/m punt 9 denkt te voldoen.

- Het bestuur toetst samen met de (nieuwe) coördinator of het nieuw initiatief niet onder een reeds bestaande werkgroep kan vallen.

- Wanneer er voldaan is aan de richtlijnen en de toetsing heeft plaatsgevonden, wordt de nieuwe werkgroep officieel door het bestuur benoemd.

Boekhandel en Antiquariaat

Neerstraat 31a, 6041 KA Roermond

Nieuwe en antiquarische boeken over natuur en heemkunde,
2e hands literatuur en boeken over geschiedenis, kunst en
nog veel meer !

Dinsdag tot en met zaterdag open van 11.00 - 17.00

telefoon: 0475 - 33 46 65 | e-mail: boomboekhandel@freeler.nl

Advocatenkantoor **Exaten**

Persoonlijk

Professioneel

Juridisch advies, begeleiding en bemiddeling
(mediation) voor particulieren en ondernemers.
Onze aandachtsgebieden zijn onder meer:

arbeidsrecht, bouwrecht, hippisch recht,
contracten- en consumentenrecht en
begeleiding van ondernemers.

Voor het maken van een afspraak
kunt u ons bellen: 0475 - 453957

mr. Rob Bruls
mr. Katja Bouwens

Rijksweg 4, 6095 NB Baexem

www.advocatenkantoorexaten.nl

Party Hoeve *de Geer*

Partyhoeve De Geer is een familiebedrijf gelegen
aan het Lateraal kanaal te Horn. Wij verzorgen al
meer dan 20 jaar uw huwelijksfeest, bedrijfs-
feest en thema-feest tot 225 personen.

Ook voor vergaderingen, recepties, jubilea,
zakenlunches en bedrijfspresentaties kunt u
bij ons terecht.

www.partyhoevedegeer.nl

Roermondseweg 100, 6085 NB Horn, telefoon 0475 - 582670

ADVERTEREN IN HET SCHRIJVERTJE ?

Wilt u adverteren in het Schrijvertje ?

Neem dan contact op met:

Frans Hendrikx
telefoon 0475 50 32 91
frans.hendrikx@ivnroermond.nl

Vanaf 65 euro voor
4 advertenties per jaar.

De ransuil in het Leudal

Door Laur Lennards

Algemeen

De aanleiding dat we de dieren ontdekten was eigenlijk puur toeval. Als de opruimwoede van Hermien, om het stuk heide schoon te maken waar we hadden gewerkt, er niet was geweest, waren de uilen niet opgevlogen en waren het nog steeds de voor ons toch wel vrij onbekende vogels. We spraken af samen te gaan kijken en ja hoor: na een kwartier zag ik ze. Alert, zich een beetje langer makend dan ze in werkelijkheid zijn, de oorpluimen recht overeind, dicht naast elkaar met z'n vieren (misschien met z' n vijven), maar goed verborgen in een grove den. De weken daarna heb ik ze vaak bezocht, wat tot gevolg had dat ik me meer ging verdiepen in het leven van deze geheimzinnige camoufla-gekunstenaars van de vogelwereld.

Soort

De ransuil of *Asio otus*, behoort tot de familie van de Strigidae. Net als alle andere uilen heeft ook de ransuil een gezichtssluier van kleine veertjes. Door de lange oorpluimen is de ransuil goed te onderscheiden van de meeste andere uilen. Hij is vooral in de schemering en 's nachts actief. De vogel jaagt dan bij voorkeur, grotendeels in open

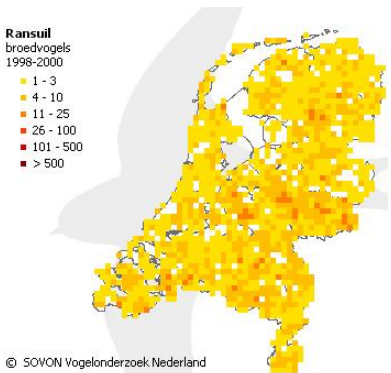
terrein, op muizen, woelmuizen en kleine prooidieren. Overdag slaapt de ransuil in een boom, meestal dicht bij of tegen de stam.

Verspreiding

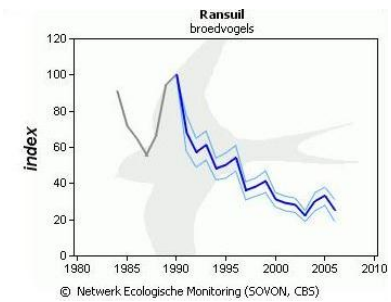
Vanwege de voorkeur voor kraaien en eksternesten is men er altijd van uitgegaan dat het goed ging met de vogel. Recentelijk onderzoek heeft echter uitgewezen dat de populatie met 25% achteruit is gegaan. ransuilen gebruiken de nesten tot die helemaal uit elkaar vallen, waarna ze naar elders vertrekken. De ransuil bouwt zelf geen nest waardoor hij ook om die reden vaak in de problemen komt.

De vogel is verspreid over heel Europa en Amerika. Hij ontbreekt alleen in IJsland en Noord-Scandinavië. Volgens de rode lijst van de IUCN zijn er over de hele wereld 380.000 tot 810.000 broedparen. Dit zijn schattingen en dien overeenkomstig te interpreteren. Volgens BirdLife zou Europa 25 tot 40% van de totale populatie herbergen. Dat het niet goed gaat, tonen de beide statistieken die door Sovon zijn gepubliceerd. Ze tonen tot het jaar 2004 een duidelijke afname van de aantallen. Ook de verspreiding van de ransuil over het Nederlandse areaal stemt niet tot optimisme.

De vogel is dan ook beland in de categorie bedreigde diersoorten.

Bron SOVON

Bron SOVON

Wanneer we afgaan op bovenstaande 2 statistieken zijn de vijf ransuilen in het Leudal uitzonderlijk.

Uiterlijk

De ransuil is 35 tot 37 cm hoog met een spanwijdte van 84-87 cm. Het gewicht bedraagt circa 240 gram. Verder is hij kleiner dan de bosuil, terwijl het vrouwtje iets groter is dan het mannetje. Het vrouwtje is ook zwaarder. De ransuil heeft een roestbruin gevlekt verenpak en is door zijn schutkleur een meester in het verbergen. Wil je het dier

zoeken en ben je zover dat je hem of haar hebt getraceerd, dan zal hij of zij in het algemeen rustig blijven zitten en je aankijken met zijn grote donkere ogen. Ondanks de rust, die het dier uitstraalt, is de uil niet gediend van te vaak storen en is hij bij ontdekking uiterst alert. Ze zitten vooral in de winter vaak met meerdere (dikwijls 6 tot wel 20 exemplaren) in een bossage of naaldboom. De 5 uilen die we in het Leudal vonden zaten direct aan een bospad waar in het weekend tientallen wandelaars voorbij kwamen. De dieren maken dan ook niet de indruk erg schuw te zijn voor mensen.

Opvallend aan het uiterlijk van de ransuil zijn met name zijn oorpluimen, die overigens geen echte oren zijn. De oren van de ransuil zitten aan de voorkant van het gezicht aan de zijkant. Het geluid komt binnen het gezichtsveld en kaatst dan tegen het neusbeen en komt versterkt aan de zijkant bij het gehoororgaan terecht. Het gehoor is fenomenaal en kan op grote afstand een gravende woelrat in zijn hol waarnemen. Het gehoor is dan ook het voornaamste wapen van de ransuil voor een effectieve jacht. De ogen staan naar voren, zodat ze diepte en afstand kunnen schatten net zoals wij dat doen. Het zijn grote ogen die fel oranje gekleurd zijn. Om ook opzij en van achteren te kunnen waarnemen, kunnen ransuilen de kop 360 graden draaien. Dit alles komt bij alle uilen voor. Wanneer de ransuil echt in rust is, liggen zijn oorpluimen plat op de kop en kan hij gemakkelijk verwisseld worden met de bosuil. De bosuil is echter zwaarder, heeft een dikkere kop en is ook grover gebouwd in vergelijking met de wat tengere ransuil. De ransuil is in de vlucht ook wendbaarder. Zijn naam dankt de ransuil aan de gelijkenis met een 'ranse', Oudnederlands voor 'muts met een kap die in plooiën afhangt'. Zowel het mannetje als het vrouwtje heeft een uitstekende schutkleur waardoor de dieren zeer moeilijk zijn te traceren. Bij de vrouwtjes is de gezichtssluier als ook het verenkleed iets donkerder dan bij de mannetjes.

Gedrag

Ransuilen zijn alleen des nachts en in de schemering actief (behalve bij zeer koud weer). Ze jagen op veld- en woelmuizen. Bij schaarste gaan ze ook wel achter zangvogeltjes zoals mussen en andere kleine vogels aan. Al in januari worden de paartjes gevormd. De uilen die je in de winter aantreft zijn soms exemplaren die uit het noorden naar meer zuidelijke streken zijn getrokken. Dit gebeurt echter alleen

bij extreme kou in het land van herkomst zoals Noorwegen, Lapland of Finland. In het algemeen is de ransuil net als alle andere uilen een standvogel. Dat wil zeggen dat het dier hier overwintert met alle problemen van dien. In het algemeen broeden de uilen in oude kraaien- en ekster nesten die ze tot op de draad uitwonen. Wanneer het nest zowat uit elkaar valt, trekken ze naar de volgende behuizing, maar zelf een nest bouwen is er niet bij. Dit gedrag is vaak aanleiding tot felle territoriumgevechten.

Broedgedrag

Laat in de winter, meestal in februari, begint de voortplantingstijd. In stille nachten kan men dan de doffe zang van het mannetje horen. Als broedplaats dienen vaak verlaten kraaien- of ekster nesten in bomen of heggen. Gewoonlijk worden er 3-5 eieren gelegd, met tussenpozen van 2 dagen. Het aantal eieren is zoals bij de meeste uilen sterk afhankelijk van het voedselaanbod. Het broeden begint meteen als het eerste ei is gelegd. De broedtijd duurt 27 of 28 dagen. De pas uitgekomen jongen hebben een wit donskleed, het "wollige" tussenkleed is licht grijsbruin met "verschoten" donkere tekeningen en een donker gezicht. Na 3 à 4 weken verlaten de jongen het nest en klimmen in de takken rond, vandaar de naam takkelingen. Als de jongen 5 weken oud zijn, zijn ze klaar om het nest te verlaten en zijn ze vliegklaar. Ze worden nog 4 à 5 weken door de ouders verzorgd.

Vijanden en bedreigingen van de soort

Sinds de zeventiger jaren is de populatie behoorlijk teruggelopen. De ransuil staat op de Rode Lijst. Verkeersslachtoffers, gebrek aan nestgelegenheid en predatie zijn de belangrijkste oorzaken. De jaarlijkse schommelingen in aantal kunnen groot zijn, maar die hangen nauw samen met de populatie van de veldmuis. De veldmuizen en woelmuizen kennen een drie jaarlijkse cyclus. De muizenpopulatie kent op een gegeven moment een topjaar, waarna de populatie instort, een gegeven waaraan de uilen zich aanpassen. Deze schommelingen worden veroorzaakt, zo blijkt uit een onderzoek van Alterra, door een te groot aantal muizen met als gevolg een stresssituatie in de populatie waardoor jonge muizen in het gedrang komen en sterven. Het is net als bij de mensheid: waar te veel individuen zijn, ontstaat stress, wat uiteindelijk leidt tot ernstige conflictsituaties.

In het geval van de muizen worden de vrouwtjes minder vruchtbaar en zal de populatie instorten. Ook een koude en droge winters zijn van grote invloed op het aantal knaagdierdieren, die toch 96 % van het voedselaanbod van een uil uitmaken. Het is gebleken dat het zuiver een psychische kwestie is waarbij de kerkuil, ransuil en anderen wel bij varen.

Ook de veranderingen in het landschap, het hoge gras en de monocultuur van de landbouw zijn vaak de oorzaak van de achteruitgang van de populatie, bijvoorbeeld doordat men het gras laat staan waardoor de muizen moeilijk zijn te vangen. De landbouwbestrijdingsmiddelen die de uilen via hun prooidieren binnen krijgen, is vaak voldoende om de dieren te doden. Ook het verkeer is een grote boosdoener.

De grootste natuurlijke vijand van de ransuil is de havik en in mindere mate de oehoe. De laatste komt in ons land tot nu toe alleen voor in de Achterhoek en Zuid-Limburg. Bij

een recentelijk onderzoek in februari 2014 heeft men 13 nieuwe broedparen getraceerd in Zuid-Limburg. Om ook deze dieren niet te storen worden de vindplaatsen angstvallig geheim gehouden.

Bron SOVON

Beschermingsmaatregelen

Het in kaart brengen van roestplaatsen en monitoren van broedresultaten.

Op plaatsen die geschikt zijn voor ransuilen, maar waar geen natuurlijke nesten aanwezig zijn, kan men eventueel kunstnesten aanbrengen. Dat kan een “natuurlijk” nest zijn in de vorm van een nagemaakt kraaiennest of een bodem van een mand, die in de boom kan worden geplaatst.

Literatuur:

Vogels van Europa, Wikipedia, Uilen van Europa, SOVON, Bird life, IUNC red lists of Threatened Species, New Jersey Endangered and Threatened Species Field Guide

(foto's van de schrijver)

Het monitoren van nachtvlinders

Door Jan Boeren (Stichting Koekeloere en coördinator van het project nachtvlinders in Limburgse tuinen)

Het monitoren van nachtvlinders is na het uitkomen van het boek 'Nachtvlinders', van Paul Waring en Martin Townsend, flink in populariteit gestegen (Figuur 1). Waren vroeger nachtvlinders maar moeilijk te herkennen bruine of grijze motten nu zijn het opeens kleurige dieren die met enig geduld vrij gemakkelijk op naam gebracht kunnen worden. De komst van deze gids was voor ons (Ernest van Asseldonk, Guido Verschoor en ondergetekende), coördinatoren nachtvlinders van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg dan ook de eerste stap een Limburgs monitoringsprogramma voor tuinen te ontwikkelen. Dit monitoringsprogramma is gestart in 2008, waarbij elk jaar circa twintig mensen nachtvlinders tellen in hun eigen tuin. Ondertussen hebben we 50.000 waarnemingen van nachtvlinders verzameld en zijn er in die periode 526 soorten nachtvlinders waargenomen. Als je bedenkt dat er in Nederland ongeveer 850 soorten nachtvlinders voorkomen, is het aantal van 526 soorten in een veertigtal Limburgse tuinen des te opvallender. Ons project is vanaf 2014 opgenomen in het landelijk meetnet nachtvlinders, het monitoringsprogramma van de Vlinderstichting. Zij zijn dit jaar gestart met een monitoringsprogramma waarbij in tuinen maar ook daarbuiten nachtvlinders worden geteld en geregistreerd. Gelukkig heeft de Vlinderstichting veel van onze leerpunten uit de afgelopen jaren meegenomen in hun onderzoekswijze. In dit artikel haak ik dan ook aan bij het onderzoek van de Vlinderstichting.

Methode van tellen

Zoals iedereen wel weet komen nachtvlinders op licht aan. Waarom ze dat doen is echter veel lastiger te verklaren en het enige juiste antwoord is nog steeds niet gevonden. Maar dat ze dit doen staat wel vast en geeft dan ons de mogelijkheid ze te lokken en daarnaast ook nog te vangen. Dit vangen gebeurt met behulp van een kistval met daarboven een lamp waar vlinders door worden aangetrokken. Nachtvlinders vangen gebeurt ook vaak met behulp van een laken met daarvoor een sterke lamp. Echter voor het

monitoren van nachtvlinders raden wij dit af, want het is namelijk voor de meesten van ons heel lastig om iedere nacht precies van zonsondergang tot zonsopgang buiten bij het laken te zitten.

Nachtval, foto Jan Boeren

De val

Voor het landelijk meetnet nachtvlinders gaat de voorkeur uit naar een Skinnerval (koffermodel, afmetingen 44x42x-h35 cm (Figuur 2), met een opening van 2.5 cm tussen de 2 plexiglazen platen). Een overzicht van vallen vindt u op www.nachtvlindermonitoring.nl. In de val worden minstens

zes eierdozen (10 eieren) geplaatst waarin en waarachter de vlinders weg kunnen kruipen.

De lamp

Voor het vangen van nachtvlinders wordt gebruik gemaakt van een sterke lamp die voor nachtvlinders het juiste licht afgeeft. Menglichtlampen (ML) en kwikdamplampen (HPL) (bijvoorbeeld Philips ML 160 W of Philips HPL 125 W) worden het meest gebruikt. Deze geven heel veel, ook voor mensen zichtbaar licht. Andere lampen die veel worden gebruikt bij nachtvlinderonderzoek zijn actinic- en andere blacklight-lampen. Deze geven voor mensen maar heel weinig zichtbaar licht, voor vlinders zijn ze echter wel heel goed waarneembaar. De keuze van de lamp kan afhankelijk zijn van burens die last kunnen hebben van het licht, de lamp brandt immers de hele nacht. ML-lampen kunnen

Gevorktesileneuil, foto Jan Boeren

goed gebruikt worden als er geen burens in de buurt zijn, BL-lampen kunnen gebruikt worden als er wel burens in de buurt zijn die hinder ondervinden van de lamp.

Waar te tellen?

Tellen kan in principe overal, maar heel handig, zeker als je net begint, is om gewoon in je eigen tuin te tellen. Deze

Sintjanskruiduil, foto Jan Boeren

is makkelijk en snel bereikbaar, je hoeft niet te hannesen met stroomkabels of een generator en het is natuurlijk ontzettend leuk om te zien wat er allemaal 's nachts in je tuin rondvliegt.

Echter er zijn een aantal zaken van belang bij het kiezen van een plek:

- Houd rekening met burens en informeer of zij last hebben van de lamp.
- Zet de val een stukje van de grond 0.3-1.0 meter hoog, bijvoorbeeld op een tafel, zodat de kans op predatie door bijvoorbeeld mieren, spinnen en egels minimaal wordt.
- Houd rekening met huisdieren in de tuin en grazend vee in een natuurgebied. In het laatste geval kan in overleg met de beheerder tijdelijk een elektrisch hek om de val worden geplaatst.

Hoe vaak tellen?

Voor het monitoren van nachtvlinders is het van belang dat je zo vaak mogelijk telt. De Vlinderstichting houdt een minimum van zes tellingen per seizoen aan. In het nachtvlinderproject in Limburgse tuinen houden wij een minimum aan van 15 tellingen verspreid over de periode april tot november. Aangezien in de zomermaanden juni en juli de meeste soorten vliegen is het handig om dan de meeste tellingen uit te voeren. Een richtlijn is dat je tussen 1 april en 1 november tweemaal per maand, en in mei, juni en juli, driemaal per maand telt.

Wanneer tellen?

Tellen doe je 's nachts. De lamp moet aanstaan tussen zonsondergang en zonsopkomst. Kies de beste nacht uit voor het plaatsen van de val. Hoewel onder alle weersomstandigheden vlinders gevangen zullen worden, zijn de beste vlindernachten vaak nachten met:

- een relatief hoge minimumtemperatuur. Het heeft nauwelijks zin om de val te plaatsen bij een temperatuur lager dan 8 °C aan het begin van de avond.
- weinig wind. Als de wind harder is dan 4 Beaufort, vliegen er vaak maar weinig vlinders.
- droog weer. Hoewel bij lichte regen of motregen de vangsten best goed kunnen zijn, is veel regen vaak slecht voor de opbrengst. Daar komt bij dat de meeste lampen slecht tot niet tegen regen kunnen.
- weinig maan. Hoe minder maan hoe beter het is.

- Goed nachtvlinderweer is bewolkt, warm en broeierig. De val tijdens dergelijke omstandigheden plaatsen, levert vaak de beste resultaten.

Hoe tellen?

De val wordt zo snel mogelijk na het uitdoen van de lamp leeggehaald? Als er veel vlinders in de val zitten en bij een hoge temperatuur kan een klamboe helpen om meer tijd voor de determinatie te hebben, anders ontsnappen de diertjes voortijdig. Let wel op dat de klamboe niet geïmpregneerd is. Alle macronachtvlinders in de val worden gede-termineerd en geteld, aangegeven wordt of ze in of buiten de val zitten.

Determinatie

Gebruik bij voorkeur het boek 'Nachtvlinders', van Paul Waring en Martin Townsend, een uitgave van Tirion Natuur en De Vlinderstichting of de 'Beknopte veldgids Nachtvlinders' ook van Waring & Townsend en uitgegeven door Tirion Natuur. Handig bij determinatie is het gebruik van de websites Vlindernet (www.vlindernet.nl), het Engelse UK moths (www.ukmoths.uk) of het Duitse lepiforum (www.lepiforum.de).

Als je nog niet zo veel ervaring met het determineren van nachtvlinders hebt, kun je besluiten om bepaalde lastige groepen zoals de dwergspanners (Eupithecia's) nog niet tot op soort te determineren. Zij kunnen dan als groep (genus Eupithecia) worden ingevoerd.

Foto's maken

Het is handig om vlinders te fotograferen, vooral als het lastig te determineren soorten betreft. Foto's kunnen geüpload worden op de site van de Vlinderstichting bij het invoeren van de telling.

Van zeldzame en zeer zeldzame soorten zijn foto's noodzakelijk ter controle van de determinatie (voor zeldzaamheid zie Vlindernet).

Welzijn van gevangen vlinders

Houd de vlinders altijd zo kort mogelijk in de val na het uitdoen van de lamp.

Zorg dat de val met vlinders niet in de zon kan komen te staan. In de zon loopt de temperatuur in de val snel op met alle nadelige gevolgen voor de vlinders.

Vlinders kunnen worden losgelaten na determinatie en telling. Laat ze zo los dat ze goede schuilmogelijkheden hebben. Houd er rekening mee dat sommige vogels erg snel door hebben waar u ze loslaat. Hoe vroeger op de dag u de val leegt, hoe beter dat is voor de tijdelijk gevangen dieren.

Bijvangst

Behalve vlinders vliegen nog veel meer nachtactieve insecten in de val. De meeste geven geen problemen maar van sommige grote en minder gewenste soorten is het in je eigen belang te weten hoe zij zich meestal gedragen. Wespen, hommels en hoornaars gaan na een tijdje in rust en zijn 's ochtends makkelijk met een potje te verwijderen.

Waar en hoe doorgeven?

Via de website <http://nachtvlinders.meetnetportaal.nl> kun je

de tellingen invoeren. Hier kun je stap voor stap alle onderdelen van de telling doorgeven. Ook worden meteen de eerste controles uitgevoerd. Zo worden invoer- en overschrijffouten zoveel mogelijk vermeden. Bij het invullen van de datum geldt: houd de datum aan van de avond waarop je de lamp aanzet.

Vlinders buiten de val doorgeven

Vlinders die je buiten de val aantreft, kunnen gewoon op de invoersite van het landelijk meetnet nachtvlinders worden ingevoerd.

Inloggen

Voor het inloggen heb je een waarnemersnummer en een wachtwoord nodig. Op de homepage van www.nachtvlinders.meetnetportaal.nl klik je registreren aan en voer je het registratieformulier in. Na opslaan krijg je een mail op het door u ingevoerde mailadres waarmee je de registratie kan voltooien.

Online handleiding

Dit artikel is grotendeels afkomstig van de handleiding van de Vlinderstichting. Deze is online te vinden op www.vlinderstichting.nl. Open tab vlinders. Ga naar 'nachtvlinders' en vervolgens naar 'meetnet nachtvlinders'. De handleiding is ook te vinden in de menubalk van het invoerportaal. Als het niet lukt, neem dan contact op met de coördinator van het meetnet via meetnet@vlinderstichting.nl, of naar nml@nachtvlinders.nl

Meer informatie over nachtvlindermonitoring is ook te vinden op www.nachtvlindermonitoring.nl, hier kun je ook een kistval of lampen bestellen. Informatie over het nachtvlinderproject in Limburgse tuinen is te vinden op <http://kantoor.nhgl.nl/project/nachtvlinders/default.aspx>.

Ook kun je u op de Nationale Nachtvlindernacht die in de nacht van 27 en/of 28 juni wordt gehouden. Waarschijnlijk is er dit jaar een telpunt op de Beegderheide. Meer informatie vindt u binnenkort op <http://www.nachtvlindernacht.nl>

Zomaar een tuintje in Heel

Sinds dit jaar tel ik nu samen met Anita Janssen ook nachtvlinders in Heel. Deze tuin is nu negen jaar oud en ligt in een vrij nieuwe wijk waarin geen oude bomen of struiken staan. Ook liggen er geen natuurgebieden behalve de Annabeemd in de buurt. Eigenlijk alle kenmerken van een slecht gebied voor nachtvlinders, die vaak toch in oude tuinen in de buurt van bosgebieden het meeste voorkomen. Maar vorig jaar hebben we als voorbereiding op de start van het monitoringsproject 2014 een aantal keer gevangen en daarbij hadden we al 120 soorten nachtvlinders in de kistval zitten. Dit jaar zijn we iets fanatieker gaan vangen dus dat aantal soorten zal wel flink oplopen, als de zomermaanden tenminste iets beter worden dan die van de huidige meimaand. De meest opvallende vlinder dit jaar was de Sint-Janskruiduil, een hele zeldzame vlinder die slechts zes keer eerder in ons land was gezien. De laatste keer was op 31 juli 1995, toen er twee in Zuid-Limburg zijn gevangen. Dus zomaar een tuintje kan voor spectaculaire vondsten zorgen. Ik ben zeer benieuwd naar jullie vondsten de komende jaren.

jan_boeren@kpnmail.nl

Noorderlicht

Door Frédérique de Bruijn

Op 28 februari was op een aantal plaatsen in Nederland het Noorderlicht (ook wel poollicht of *aurora borealis*) zichtbaar. Een prachtig natuurverschijnsel hoor, maar wat zie je dan eigenlijk?

Het Noorderlicht hangt samen met zonne-uitbarstingen. Op de zon vinden zo nu en dan enorme uitbarstingen plaats waarbij zonnewind ontstaat. Dit is de stroom van geladen deeltjes die vanaf het oppervlak van de zon ontsnappen. Deze zonnewinden verschijnen en verdwijnen periodiek; om de elf jaar is er een periode met een grote zonneactiviteit. Door deze uitbarstingen worden grote hoeveelheden geladen deeltjes het heelal in geslingerd en een deel daarvan komt in de atmosfeer van de aarde terecht. Daar richten ze zich naar de magnetische velden van de aarde; de noord- en zuidpool.

Op een hoogte van 80 tot 1000 km botsen deze deeltjes met een snelheid van 1600 km/s op de zuurstof- en stikstofatomen en stikstofmoleculen in onze atmosfeer. Door een natuurkundig proces zenden deze vervolgens een gekleurde lichtflits uit. De kleur van dat licht hangt af van de soort atoom of molecuul waarop het deeltje botst en van de hoogte waarop de botsing plaatsvindt:

zuurstof atoom boven 200km → rood
zuurstofatoom tussen 100-200km → groen

stikstofatoom tussen 100-200km → blauw
stikstofmolecuul lager in de atmosfeer → ultraviolet

Het licht is normaal gesproken alleen in de poolstreken te zien maar heel af en toe dus ook in Nederland. Volgens het KNMI gemiddeld ongeveer zeven dagen per jaar.

Nu verkeerde ik in de gelukkige omstandigheid dat ik het poollicht zelf heb mogen aanschouwen in Zweeds Lapland. Dit was een onvergetelijke ervaring. De eerste avond was het bewolkt en zagen we wel de wolken oplichten, maar verder niet veel. De nachten erna hadden we meer geluk en waren er nauwelijks of geen wolken aanwezig. Dat betekende wel temperaturen van -15 °C tot -20 °C en dit soms bij windkracht 4. Reken de gevoelstemperatuur maar uit (-24 °C tot -30 °C). Maar dan had je ook wat! Het licht was soms zo sterk dat de nacht er een tintje of wat minder donker van werd. Soms waren het traag bewegende lapen, dan weer zwiepende gordijnen, kaarsvormige banen of smalle stroken. Het gekke (of juist niet) was dat we de kou niet echt voelden. Zo mooi en indrukwekkend was het en dus zoveel adrenaline gierde door ons lijf. Af en toe even 'opwarmen' in de luwte van de bus en wat op en neer springen en we konden er weer tegenaan. Niemand had het er over eerder om weg te gaan vanwege de kou. We kwamen echter wel op een punt dat we moesten stoppen met fotograferen, simpelweg omdat de ijskristallen op onze apparatuur stonden en de statieven bevroren.

De mooiste tijd om poollicht te zien, vonden wij begin maart. Overdag is het dan lang genoeg licht om andere dingen te bekijken en te doen en het is vroeg genoeg donker om te kunnen genieten van het poollicht. Denk nu niet dat het de hele nacht zichtbaar is, het komt met vlagen en soms is het maar één langdurige vlag per nacht. En het kan dus ook zomaar tot 02.00 uur duren voordat het begint of eindigt. Al die tijd stonden wij dan buiten of zaten in de bus te wachten. Tja, je moet er wat voor over hebben maar oordeel zelf maar aan de hand van de foto's of dat het waard is. Op onze IVN internetpagina staan ze in kleur dus dat kan ik van harte aanbevelen.

Ik vond het iets geweldigs om mee te maken en hoop oprecht dat jullie dit ook een keer kunnen zien.

(foto's Frédérique de Bruijn)

Sarsven en De Banen

Door Leo Koster

Op 12 december 2013, na een rit van 20 kilometer, bereik ik vanuit Roermond de Banendijk in Nederweert-Eind. Gisteren reed ik hier langs, want toen heb ik een bezoekje gebracht aan de Groote Peel. Ook toen was het in eerste instantie erg mistig. Ook nu is het niet veel beter. "Slecht weer voor nieuwsgierige mensen", zeg ik vaak bij deze weersomstandigheden. Nabij een zandpad parkeer ik mijn auto. Rechts van het pad is een "vuurplaats" nagemaakt met daarin verwerkt klopstenen, prehistorische hamers, pijlpunten, krabbers, vuursteenafslagen en een deel van een hertengewei dat gebruikt werd als hamer. Een hier geplaatst informatiebord geeft onder meer informatie over de Tjongerjager. Tjonger heeft betrekking op een riviertje in Friesland waar op een jacht- en slachtplaats resten van een oeros en edelherten zijn gevonden. Tjongercultuur (opvolgers van de rendierjagers) of Federmessercultuur liep van 10.000 tot 9.000 jaar geleden. Kenmerkend voor deze cultuur zijn de vuurstenen artefacten in de vorm van schrabbers, spitsen, stekers en klingen. De smalle klingen, ze zijn eerder lang dan breed, hebben twee scherpe zijden en werden als mes gebruikt. Achter de afrastering en in de buurt van De Banen lopen paarden en staat een fraai kunstwerk met als profiel een mannelijk reuzenhert en een jager die uitgerust is met een pijl.

Sarsven

Ik ben hier naar toe gereden omdat het dichtgeslibde Sarsven geheel op de schop is genomen en ik benieuwd ben hoe het geworden is. kolganzen zijn ergens opgeschrikt en vliegen over, een vink, winterkoning en een koolmees zoeken hier naar wat eetbaars. Achter een andere afrastering aan de andere kant van het pad, tegen het Sarsven, staat weer een kunstwerk, nu met het profiel van een boomstam met daarop vissende vissers met lange stok en een korf. Een "opname" van 8.000 jaar voor Christus uit de Middensteentijd. Ik noteer de boomkruiper, een "scheldende" merel, "hese" nijlganzen en wilde eenden. Ik wandel langs een vrij groot Gagelveld en kom op een geasfalteerde straat, de Visdijk. Ik volg deze straat langs enkele woningen en voor een bocht naar rechts sla ik een smal paadje links in. Voor me een vogelkijkwand, bepaalde openingen in deze wand zijn voor mij te laag aangebracht. Ondanks de mist ontwaar ik toch nog knobbelswanen, wilde eenden en smienten en hoor ik de matkop. Ik wandel weer terug en volg nu de geasfalteerde weg. Heel fraai zie ik het mannetje van een keep en de roodborst en hoor ik de zachte geluiden van goudvinken. In een boom in de berm houden zich veel groenlingen op. Op een voormalige maïsakker foerageren grauwe ganzen. Rechts achter een draad weer een profiel, nu zijn het jagers voorzien van pijlen en boog. Tussen hen in zeulen ze een wild zwijn mee, hangend aan een stok. De roestbruine profielen lijken van ijzer, maar ik denk dat ze gezaagd zijn uit watervast triplex. Heel knap gedaan. Mollen hebben hier veel grond naar boven gestoten. Een buizerd zet zich ergens anders neer, de heggenmus laat zijn scherp fluitend "tiih" horen. Drie oranjebruinkleurige casarca's met een vrij groot wit vleu-

gelveld halen me vliegend in. Van oorsprong komen ze hier in Nederland niet voor, het is hier een uiterst schaarse broedvogel.

Rietbeek

Ik kom bij de Rietbeek, een kaarsrechte sloot met een laagje Kroos. Rechts in de rand van het bos pronkt de Gelderse roos met haar rode bessen. Ook hier op een voormalige maïsakker heel veel ganzen; kol-, riet- en Grauwe ganzen. Gelukkig trekt de mist op. Bij de hier gelegen vogelkijkwand is geen enkele (water)vogel te bekenen. Ik had over de Rietbeek moeten gaan, maar omdat daar tot bijna aan de beek geploegd was, laat ik de Rietbeek links van me. Geen goeie keus omdat er geen pad is. Een grote zilverreiger vliegt op vanaf de rand van De Banen onder het uiten van een rollend kr'r'r'r'rah- kr'r'r'r'rah-kr'r'r'r'rah, een blauwe reiger wacht nog even.

Sarsven 2011, foto Hermien Hendrixx

De Banen

Bij de overdekte vogelkijkhut heb ik een schitterend uitzicht over De Banen en tel ik 3 grote zilverreigers die ik net waarschijnlijk ook al gezien heb. Ik wandel terug en loop nu aan de goede kant van de Rietbeek. Een witte kwikstaart zoekt in een modderig stukje land naar wat eetbaars. Op de geasfalteerde Banendijk ga ik rechts. In een wei links van de weg staan 3 grote zilverreigers en één blauwe reiger onbeweeglijk stil. Omdat het nu veel helderder is, besluit ik toch nog even naar de nieuwe vogelkijkwand te rijden waar ik net ook al geweest ben. Ik rij langs de witte Philomenahoeve, een ontginningsboerderij uit 1920. De vorige eigenaar, de heer Houben, heeft met het ploegen heel veel artefacten gevonden en ze bewaard in oude sigarendozen en later overgedragen aan het openluchtmuseum Eynderhoof. Via de zandweg Saarsvenweg kom ik op de Visdijk en vlakbij de nieuwe vogelkijkwand. Door de te lage opening zie ik volwassen knobbelswanen en juveniele exemplaren, krak-, kuif- en wilde eenden, heel veel nijlganzen, een grote Zilverreiger, grauwe ganzen, 5 wintertalingen en een aalscholver. Hier zou ook een nieuwe uitkijktoren geplaatst zijn met zicht op het Sarsven, doch deze heb ik niet gevonden. Ik moet zeggen dat het gebied een geweldige metamorfose heeft ondergaan en dat het hier volop genieten is.

INDIEN ONBESTELBAAR:
SECRETARIAAT IVN ROERMOND E.O.
BEATRIXLAAN 18
6051 NA MAASBRACHT

Gevraagd: foto's van leden voor Het Schrijvertje

Stuur s.v.p. uw originele digitale foto's aan

hetschrijvertje@ivnroermond.nl

Deze foto's willen wij graag gebruiken om de artikelen te verluchten. Wij zullen altijd uw naam bij uw foto('s) vermelden.

een echte natuurvriend

Lowa Hudson

NIEUW!

Lichtgewicht wandelschoenen
met een traditionele look.
In dames- en heren en diverse breedte-maten.

HELEMAAL
NIEUW 2014

Leden IVN
10% korting

Ton Notermans
wandelsport - outdoor - kamperen

Dr. Philipslaan 25-B - Roermond - T. 0475-420610 - tonnotermans.nl

Werkgroepen

IVN Roermond e.o. organiseert diverse activiteiten. Wilt u iets weten of actief meedoen neem dan contact op met één van de volgende personen:

Redactie Het Schrijvertje: Frans Hendrixx

T: 0475 503291 E: frans.hendrixx@ivnroermond.nl

Webmaster: Laurent Vanderheijden

T: 0475 400874 E: laurent.vanderheijden@ivnroermond.nl

Werkgroep Planten (regio oost)

Paul Bergs, T: 0475 330643

Werkgroep Planten (regio west)

Harrie Senden, T: 0475 491987

Werkgroep Planten (regio oost/west)

Hermien Hendrixx, T: 0475 594340

Werkgroep Vogels

Meinse van der Velde - www.meinse.nl

T: 06 13300436 E: mj.vd.velde@home.nl

Jeugdcommissie

Elly Hawinkels, T: 0475 535302

Natuurclub De Speurneuzen

Henk Smit, T: 0475 581782

Programmacommissie: René Horsten

T: 06 22468910 E: rene.horsten@ivnroermond.nl

Werkgroep Driestruik - www.driestruik.nl

Anja van Halbeek (IVN) T: 06 10368867

Wouter Jansen (NHGL) T: 0475 326789

Vlinderwerkgroep: Laur Lennards, T: 0475 594326

E: I.j.j.lennards@home.nl

PR – Commissie: Vacature!!